

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (pátého senátu)

8. června 2017*

[znění opravené usnesením ze dne 12. června 2017]

[znění opravené usnesením ze dne 14. září 2017]

„Řízení o předběžné otázce – Soudní spolupráce v občanskoprávních věcech – Příslušnost a uznávání a výkon rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti – Mezinárodní únosy dětí – Haagská úmluva ze dne 25. října 1980 – Nařízení (ES) č. 2201/2003 – Článek 11 – Žádost o navrácení – Pojem ‚obvyklé bydliště‘ v případě kojence – Dítě narozené dle vůle svých rodičů v jiném členském státě, než ve kterém měli obvyklé bydliště – Nepřetržitý pobyt dítěte v členském státě, v němž se narodilo, po dobu prvních měsíců jeho života – Rozhodnutí matky nevrátit se do členského státu, v němž se nacházelo obvyklé bydliště rodičovského páru“

Ve věci C-111/17 PPU,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Monomeles Protodikeio Athinon (soud prvního stupně v Aténách – samosoudce, Řecko) ze dne 28. února 2017, došlým Soudnímu dvoru dne 7. března 2017, v řízení

OL

proti

PQ,

SOUDNÍ DVŮR (pátý senát),

ve složení J. L. da Cruz Vilaça (zpravodaj), předseda senátu, M. Berger, A. Borg Barthet, E. Levits a F. Biltgen, soudci,

generální advokát: N. Wahl,

vedoucí soudní kanceláře: L. Hewlett, vrchní rada,

s přihlédnutím k žádosti předkládajícího soudu ze dne 28. února 2017, došlé Soudnímu dvoru dne 7. března 2017, o projednání žádosti o předběžnou otázku v naléhavém řízení v souladu s článkem 107 jednacího řádu Soudního dvora,

s přihlédnutím k rozhodnutí pátého senátu ze dne 16. března 2017, kterým bylo uvedené žádosti vyhověno,

* Jednací jazyk: řečtina.

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 4. května 2017,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za OL C. Athanasopoulou a A. Alexopoulou, dikigori,
- za PQ S. Sfakianakim, dikigoros,
- za řeckou vládu T. Papadopoulou, G. Papadaki a A. Magrippi, jako zmocněnkyněmi,
- [ve znění oprav provedených usnesením ze dne 14. září 2017] za vládu Spojeného království S. Brandonem, jako zmocněncem, ve spolupráci s E. Devereuxem, QC,
- za Evropskou komisi M. Konstantinidisem, M. Wilderspinem a A. Katsimerou, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 16. května 2017,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 11 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Úř. věst. 2003, L 338, s. 1; Zvl. vyd. 19/06, s. 243, oprava v Úř. věst. 2006, L 233, s. 36).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi OL a PQ ohledně žádosti OL o navrácení jejich dítěte, které se nachází v Řecku, tj. v členském státě, kde se narodilo a kde pobývá se svou matkou, do Itálie, kde se nacházelo obvyklé bydliště rodičovského páru před narozením dítěte.

Právní rámec

Mezinárodní právo

- 3 Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, uzavřená v Haagu dne 25. října 1980 (dále jen „Haagská úmluva z roku 1980“), má za cíl – jak vyplývá z její preambule – zejména chránit děti mezinárodní úpravou před škodlivými účinky jejich protiprávního přemístění nebo zadržování a stanovit postupy k zajištění jejich bezodkladného návratu do státu jejich obvyklého bydliště. Tato úmluva byla ratifikována všemi členskými státy Evropské unie.
- 4 Článek 1 Haagské úmluvy z roku 1980 stanoví:
„Předměty této úmluvy jsou:
a) zajistit bezodkladný návrat dětí protiprávně přemístěných nebo zadržovaných v některém smluvním státě;
b) zajistit, aby práva týkající se péče o dítě a styku s ním podle právního řádu jednoho smluvního státu byla účinně respektována v ostatních smluvních státech.“

5 Článek 3 této úmluvy stanoví:

„Přemístění nebo zadržení dítěte se považuje za protiprávní, jestliže:

- a) bylo porušeno právo péče o dítě, které má osoba, instituce nebo kterýkoliv jiný orgán buď společně, nebo samostatně, podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením,
- b) v době přemístění nebo zadržení bylo toto právo skutečně vykonáváno, společně nebo samostatně, nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby bylo nedošlo k přemístění či zadržení.

Právo péče o dítě uvedené v písmenu a) může vyplývat zejména ze zákonů nebo ze soudního nebo správního rozhodnutí nebo z dohody platné podle právního řádu daného státu.“

6 Článek 5 písm. a) této úmluvy stanoví, že pro její účely „právo péče o dítě“ zahrnuje práva vztahující se k péči o osobu dítěte a zejména právo určit místo pobytu dítěte.

7 Článek 8 této úmluvy stanoví:

„Osoba, instituce nebo jiný orgán, který tvrdí, že dítě bylo přemístěno nebo zadrženo jednáním porušujícím právo péče o dítě, může žádat buď ústřední orgán obvyklého bydliště dítěte, nebo ústřední orgán kteréhokoli jiného smluvního státu o pomoc při zajištění návratu dítěte.

[...]“

8 Článek 11 první pododstavec Haagské úmluvy z roku 1980 stanoví, že v řízení o navrácení dětí budou soudní nebo správní orgány smluvních států jednat urychleně.

Unijní právo

9 Body 12 a 17 odůvodnění nařízení č. 2201/2003 zní:

„(12) Pravidla pro určení příslušnosti ve věcech rodičovské zodpovědnosti stanovená tímto nařízením jsou formulována s ohledem na nejlepší zájmy dítěte, zejména na blízkost. To znamená, že příslušným by měl být především soud členského státu, ve kterém má dítě své obvyklé bydliště, s výjimkou určitých případů změny bydliště dítěte, nebo soud určený dohodou nositelů rodičovské zodpovědnosti.

[...]

(17) V případech neoprávněného odebrání [protiprávního přemístění] nebo zadržení dítěte by mělo být neprodleně zajištěno navrácení dítěte, proto by se měla nadále používat [Haagská úmluva z roku 1980], doplněná ustanoveními tohoto nařízení, zejména článkem 11. [...]“

10 Článek 2 tohoto nařízení obsahuje následující definice:

„[...]“

7. „rodičovskou zodpovědností“ se rozumí veškerá práva a povinnosti fyzické nebo právnické osoby týkající se dítěte nebo jmění dítěte, která jsou jí svěřena [soudním] rozhodnutím, právními předpisy nebo právně závaznou dohodou. Tento pojem zahrnuje především právo péče o dítě a právo na styk s dítětem;

8. „nositelům rodičovské zodpovědnosti“ se rozumí osoba, která má rodičovskou zodpovědnost k dítěti;
9. „právem péče o dítě“ se rozumějí práva a povinnosti týkající se péče osoby o dítě [péče o osobu dítěte], a zejména právo určit místo bydliště dítěte;

[...]

11. „neoprávněným odebráním [protiprávním přemístěním] nebo zadržením“ se rozumí odebrání [přemístění] nebo zadržení dítěte,
- a) kterým je porušováno právo péče o dítě vyplývající ze soudního rozhodnutí, ze zákona nebo z právně závazné dohody podle právních předpisů členského státu, ve kterém mělo dítě své obvyklé bydliště bezprostředně před odebráním [přemístěním] nebo zadržením,
- a
- b) za předpokladu, že v době odebrání [přemístění] nebo zadržení bylo skutečně vykonáváno právo péče o dítě, ať společně nebo samostatně, nebo by toto právo bylo vykonáváno, kdyby k odebrání [přemístění] nebo zadržení nedošlo. Péče o dítě se považuje za vykonávanou společně v případě, kdy podle rozhodnutí nebo ze zákona jeden z nositelů rodičovské zodpovědnosti nemůže rozhodnout o místě bydliště dítěte bez souhlasu jiného nositele rodičovské zodpovědnosti.“

- 11 Článek 8 tohoto nařízení, nadepsaný „Obecná příslušnost“, stanoví:

„1. Soudy členského státu jsou příslušné ve věci rodičovské zodpovědnosti k dítěti, které má v době podání žaloby obvyklé bydliště na území tohoto členského státu.

2. Odstavec 1 platí s výhradou článků 9, 10 a 12.“

- 12 Článek 10 tohoto nařízení, nadepsaný „Příslušnost v případech únosu dítěte“, stanoví:

„V případech neoprávněného odebrání [protiprávního přemístění] nebo zadržení dítěte jsou soudy členského státu, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před svým neoprávněným odebráním [protiprávním přemístěním] nebo zadržením, příslušné do doby, kdy dítě získá obvyklé bydliště v jiném členském státě, a

- a) každá osoba, orgán nebo jiný subjekt mající právo péče o dítě dá souhlas k odebrání [přemístění] nebo zadržení,

nebo

- b) dítě mělo bydliště v jiném členském státě po dobu nejméně jednoho roku poté, co se osoba, orgán nebo jiný subjekt mající právo péče o dítě dozvěděla nebo se měla dozvědět místo, kde se dítě nachází, dítě si ve svém novém prostředí zvyklo a byla splněna nejméně jedna z těchto podmínek:
- i) do jednoho roku poté, kdy se nositel práva péče o dítě dozvěděl nebo se měl dozvědět místo pobytu dítěte, nebyla podána žádost o navrácení dítěte u příslušných orgánů členského státu, kam bylo dítě odebráno [přemístěno] nebo kde je zadržováno;
- ii) žádost o navrácení dítěte podaná nositelem práva péče o dítě byla vzata zpět a ve lhůtě stanovené v bodě i) nebyla podána nová žádost;
- iii) věc projednávaná u soudu v členském státě, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před svým neoprávněným odebráním [protiprávním přemístěním] nebo zadržením, byla uzavřena podle čl. 11 odst. 7;
- iv) soudy členského státu, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před neoprávněným odebráním [protiprávním přemístěním] nebo zadržením, vydaly rozhodnutí o právu péče o dítě, které neobsahuje navrácení dítěte.“

- 13 Článek 11 nařízení č. 2201/2003, nadepsaný „Navrácení dítěte“, stanoví:

„1. V případě, že osoba, orgán nebo jiný subjekt mající právo péče o dítě požádá příslušné orgány v členském státě o vydání rozhodnutí na základě [Haagské úmluvy z roku 1980], aby dosáhl navrácení dítěte, které bylo neoprávněně odebráno [protiprávně přemístěno do jiného členského státu] nebo zadrženo v jiném členském státě než v členském státě, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před neoprávněným odebráním [protiprávním přemístěním] nebo zadržením, použijí se odstavce 2 až 8.

[...]

3. Soud, u kterého je podána žádost o navrácení dítěte uvedená v odstavci 1, jedná v řízení o žádosti rychle, přičemž využívá nejrychlejší postupy, které vnitrostátní právo umožňuje.

Aniž je dotčen první pododstavec, vydá soud s výjimkou případů, kdy to neumožňují mimořádné okolnosti, rozhodnutí do šesti týdnů od podání žádosti.

[...]“

Řecké právo

- 14 Z informací obsažených v předkládacím rozhodnutí vyplývá, že v Řecku musí být žádost o navrácení ve smyslu Haagské úmluvy z roku 1980 podána u Monomeles Protodikeio (soud prvního stupně – samosoudce) v místě, kde se dotyčné dítě po svém únosu nachází, nebo v místě bydliště únoscce. Takovou žádost může podat buď ministerstvo spravedlnosti, které je v tomto členském státě ústředním orgánem příslušným pro žádosti o navrácení, anebo přímo osoba, instituce či orgán odvolávající se na své právo péče o dítě. Tato žádost se projednává ve formě řízení o předběžném opatření, avšak rozhodnutí vydané soudem, jestliže byla podána, je konečným rozhodnutím ve sporu o navrácení dítěte.

Spor v původním řízení a předběžná otázka

- 15 Z předkládacího rozhodnutí a z písemných a ústních vyjádření učiněných před Soudním dvorem vyplývá, že italský státní příslušník OL a řecká státní příslušnice PQ uzavřeli v Itálii manželství dne 1. prosince 2013 a že se v tomto členském státě následně společně usadili v obci Sassoferrato.
- 16 Když byla PQ v osmém měsíci těhotenství, manželé se dohodli, že jejich dítě porodí v Aténách (Řecko), kde bude moci využít podpory své rodiny z otcovy strany, a že se PQ poté s dítětem vrátí do bydliště manželů v Itálii.
- 17 Manželé se tedy vydali do Atén, kde PQ dne 3. února 2016 porodila dceru, která tam od té doby pobývá s matkou. OL se následně vrátil do Itálie. OL tvrdí, že souhlasil s pobytem dítěte v Řecku až do května 2016, kdy očekával návrat své manželky spolu s kojencem. V průběhu června téhož roku se však PQ jednostranně rozhodla zůstat s dítětem v Řecku.
- 18 PQ uvádí, že manželé neurčili přesné datum jejího návratu s dítětem do Itálie. PQ mimo jiné tvrdí, že ji OL v Řecku navštívil v květnu 2016 a poté v červnu 2016. Podle PQ se mimoto dohodli, že v tomto členském státě stráví společně letní prázdniny.
- 19 Dne 20. července 2016 podal OL u Tribunale ordinario di Ancona (soud prvního stupně v Anconě, Itálie) návrh na rozvod manželství. V tomto rámci mimo jiné navrhoval, aby mu bylo dítě svěřeno do výhradní péče, aby bylo upraveno právo matky na styk s dítětem, aby bylo nařízeno navrácení dítěte

do Itálie a aby mu bylo přiznáno výživné na zaopatření dítěte. Rozhodnutím ze dne 7. listopadu 2016 uvedený soud shledal, že o návrzích týkajících se rodičovské zodpovědnosti k dítěti není důvodné rozhodnout ve věci samé, neboť dítě má od narození bydliště v jiném členském státě než v Itálii. OL se proti tomuto rozhodnutí odvolal, avšak Corte d'appello di Ancona (odvolací soud v Anconě) napadené rozhodnutí dne 20. ledna 2017 potvrdil. Rozhodnutím ze dne 23. ledna 2017 se dále Tribunale ordinario di Ancona (soud prvního stupně v Anconě) odmítl zabývat žádostí o přiznání výživného, a to opět z důvodu, že se obvyklé bydliště dítěte nenachází v Itálii. Dne 23. února 2017 konečně uvedený soud prohlásil manželství OL a PQ za rozvedené, nerozhodl však o rodičovské zodpovědnosti k dítěti.

- 20 Souběžně s řízením probíhajícím před italskými soudy podal OL dne 20. října 2016 u Monomeles Protodikeio Athinon (soud prvního stupně v Aténách – samosoudce, Řecko) žádost o navrácení dítěte.
- 21 Uvedený soud v této souvislosti zastává názor, že dítě sice nebylo „přemístěno“ ve smyslu čl. 11 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 nebo článku 3 Haagské úmluvy z roku 1980 z jednoho členského státu do jiného, bylo však svou matkou protiprávně zadrženo v Řecku, aniž dal otec souhlas s umístěním obvyklého bydliště dítěte do tohoto státu, přestože k němu rodiče vykonávají rodičovskou zodpovědnost společně.
- 22 Uvedený soud má za to, že případy, kdy se dítě narodilo v místě, které nemá žádný vztah k obvyklému bydlišti jeho rodičů – k čemuž mohlo dojít náhodou nebo v důsledku vyšší moci, například při cestě rodičů do zahraničí – a následně je některým z rodičů protiprávně přemístěno nebo zadrženo, vedou ke zjevným zásahům do práv rodičů a ke skutečnému odloučení dítěte od místa, které by za běžného chodu věcí bylo jeho obvyklým bydlištěm. Na takové případy se proto podle něj musí použít řízení o navrácení podle Haagské úmluvy z roku 1980 a podle nařízení č. 2201/2003.
- 23 Podmínkou pro určení „obvyklého bydliště“ dítěte v určitém místě ve smyslu článku 11 nařízení č. 2201/2003 tedy podle uvedeného soudu nemusí být jeho fyzická přítomnost v takovém místě. Hlediska, podle nichž se běžně určuje obvyklé bydliště, totiž přestávají být v konkrétním případě novorozenců a kojenců relevantní v důsledku naprosté závislosti těchto dětí nízkého věku na osobách, které je mají v péči. Podle uvedeného soudu ostatně samotný Soudní dvůr považuje podmínku fyzické přítomnosti dítěte v případě kojenců za méně významnou, neboť v rozsudku ze dne 22. prosince 2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829), rozhodl, že několikadenní pobyt takového kojence v určitém místě postačuje – spolu s dalšími faktory – k určení jeho obvyklého bydliště v takovém místě.
- 24 Podle předkládajícího soudu je třeba k určení obvyklého bydliště novorozence nebo kojence použít jako prvořadé hledisko spíše společný záměr nositelů rodičovské zodpovědnosti, který lze dovodit z jejich příprav na přijetí dítěte, jako je ohlášení narození dítěte na matričním úřadě v místě jejich obvyklého bydliště, nákup nezbytného oblečení nebo nábytku pro dítě, příprava dětského pokoje nebo také pronájem většího domu.
- 25 Za těchto podmínek se Monomeles Protodikeio Athinon (soud prvního stupně v Aténách – samosoudce) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Jak je třeba vykládat pojem ‚obvyklé bydliště‘ ve smyslu čl. 11 odst. 1 [nařízení č. 2201/2003] v případě kojence, který se náhodou nebo v důsledku vyšší moci narodil na jiném místě, než které jeho rodiče, kteří k němu mají společně rodičovskou zodpovědnost, zamýšleli jako místo jeho obvyklého bydliště, a který byl od té doby protiprávně zadržován jedním z jeho rodičů ve státě, kde se narodil, nebo který byl přemístěn do třetího státu? Konkrétně, je fyzická přítomnost ve všech případech nezbytná a zjevná podmínka pro určení obvyklého bydliště osoby a zejména novorozence?“

K naléhavému řízení o předběžné otázce

- 26 Předkládající soud požádal o projednání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce v naléhavém řízení podle článku 107 jednacího řádu Soudního dvora.
- 27 Na podporu této žádosti předkládající soud uvedl, že se spor v původním řízení týká dítěte, kterému je sotva jeden rok a je již déle než devět měsíců odloučeno od svého otce bez možnosti kontaktu s ním, a že taková situace může vážně narušit jejich budoucí vztah.
- 28 V tomto ohledu je třeba zaprvé uvést, že se projednávaná žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týká výkladu nařízení č. 2201/2003, které bylo přijato mimo jiné na základě čl. 61 písm. c) ES, nyní článku 67 SFEU, který je zařazen v hlavě V třetí části Smlouvy o FEU týkající se prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Smí tedy být projednána v naléhavém řízení o předběžné otázce.
- 29 Zadruhé z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že k odloučení dítěte od otce dochází ve věku citlivém z hlediska jeho vývoje a že by pokračování stávající situace mohlo vážně narušit budoucí vztah tohoto dítěte s jeho otcem.
- 30 Za těchto podmínek se pátý senát Soudního dvora dne 16. března 2017 na návrh soudce zpravodaje a po vyslechnutí generálního advokáta rozhodl vyhovět žádosti předkládajícího soudu o projednání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce v naléhavém řízení.

K předběžné otázce

- 31 Na úvod je třeba poukázat na to, že se okolnosti věci v původním řízení částečně liší od okolností uvedených v předběžné otázce.
- 32 Z předkládacího rozhodnutí totiž vyplývá, že se dítě OL a PQ nenarodilo v Řecku „náhodou nebo v důsledku vyšší moci“, nýbrž na základě společné vůle svých rodičů, aby mohla PQ před porodem a během prvních měsíců života dítěte využít podpory své rodiny z otcovy strany. Rovněž je zjevné, že dítě nebylo následně „přemístěno do třetího státu“. I když se dále předkládající soud ve své otázce zmiňuje o „novorozenci“ i „kojenci“, je nutno konstatovat, že bezprostředně před tvrzeným zadržením dítěte, tj. v červnu 2016, mu již bylo pět měsíců, a proto se ve věci v původním řízení jedná o kojence.
- 33 V souladu s ustálenou judikaturou přitom Soudnímu dvoru nepřísluší poskytovat poradní stanoviska k obecným či hypotetickým otázkám (rozsudek ze dne 16. července 1992, Meilicke, C-83/91, EU:C:1992:332, bod 25, a usnesení ze dne 11. ledna 2017, Boudjellal, C-508/16, nezveřejněné, EU:C:2017:6, bod 32).
- 34 Nicméně v rámci postupu spolupráce mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem zavedeného článkem 267 SFEU přísluší Soudnímu dvoru poskytnout vnitrostátnímu soudu užitečnou odpověď, která mu umožní rozhodnout spor, jenž mu byl předložen. Z tohoto hlediska Soudnímu dvoru přísluší, aby otázky, které jsou mu položeny, případně přeformuloval (viz zejména rozsudek ze dne 13. října 2016, M. a S., C-303/15, EU:C:2016:771, bod 16 a citovaná judikatura).
- 35 Položenou otázku je tedy třeba chápat tak, že se předkládající soud v podstatě táže, jak je třeba vykládat pojem „obvyklé bydliště“ ve smyslu čl. 11 odst. 1 nařízení č. 2201/2003, má-li určit, zda se v takové situaci, jako je situace ve věci v původním řízení, kdy se dítě narodilo a nepřetržitě pobývalo se svou matkou po dobu několika měsíců na základě společné vůle svých rodičů v jiném členském státě, než ve kterém měli jeho rodiče obvyklé bydliště před jeho narozením, jedná o „protiprávní zadržení“. V tomto rámci se předkládající soud táže, zda je v takovéto situaci původní záměr rodičů

předpokládající návrat matky s dítětem do posledně uvedeného členského státu převažujícím hlediskem, na jehož základě je třeba se domnívat, že tam má dítě „obvyklé bydliště“ ve smyslu tohoto nařízení bez ohledu na skutečnost, že v uvedeném členském státě nebylo nikdy fyzicky přítomno.

- 36 V tomto ohledu je třeba připomenout, že v souladu s definicí obsaženou v čl. 2 bodě 11 nařízení č. 2201/2003, jejíž znění se velmi podobá znění článku 3 Haagské úmluvy z roku 1980, se pojem „protiprávní přemístění nebo zadržení“ váže k přemístění nebo zadržení dítěte, kterým je porušováno právo péče o dítě vyplývající ze soudního rozhodnutí, ze zákona nebo z právně závazné dohody podle právních předpisů „členského státu, ve kterém mělo dítě své obvyklé bydliště bezprostředně před odebráním [přemístěním] nebo zadržením“.
- 37 Dále čl. 11 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 stanoví, že se ustanovení tohoto článku použijí, pokud nositel práva péče o dítě požádá příslušné orgány v členském státě o vydání rozhodnutí na základě Haagské úmluvy z roku 1980, aby dosáhl navrácení dítěte, které bylo neoprávněně odebráno [protiprávně přemístěno do jiného členského státu] nebo zadrženo v „jiném členském státě než v členském státě, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před neoprávněným odebráním [protiprávním přemístěním] nebo zadržením“.
- 38 Z těchto ustanovení vyplývá, že pojem „obvyklé bydliště“ je ústředním hlediskem pro posouzení opodstatněnosti žádosti o navrácení. S takovou žádostí je totiž možné uspět pouze tehdy, mělo-li dítě bezprostředně před tvrzeným přemístěním či zadržením své obvyklé bydliště v členském státě, do kterého má být podle žádosti navráceno.
- 39 Pokud jde o otázku, co je třeba rozumět výrazem „obvyklé bydliště“ dítěte, je nutno připomenout, že nařízení č. 2201/2003 – podobně jako Haagská úmluva z roku 1980 – tento pojem nedefinuje. Ustanovení tohoto nařízení, v nichž je tento pojem uveden, neobsahují ani výslovný odkaz na právo členských států za účelem vymezení jeho smyslu a dosahu.
- 40 Soudní dvůr proto opakovaně judikoval, že se jedná o autonomní pojem unijního práva, který musí být vykládán s ohledem na kontext ustanovení, v nichž je uveden, a na cíle nařízení č. 2201/2003, zejména na cíl vyplývající z bodu 12 jeho odůvodnění, a sice že pravidla pro určení příslušnosti stanovená tímto nařízením jsou formulována s ohledem na nejlepší zájmy dítěte, zejména na blízkost (viz rozsudky ze dne 2. dubna 2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, body 34 a 35, a ze dne 22. prosince 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, body 44 až 46).
- 41 Podle judikatury Soudního dvora dále platí, že pojem „obvyklé bydliště“ musí mít v nařízení č. 2201/2003 jednotný význam. Výklad tohoto pojmu v rámci článků 8 a 10 tohoto nařízení, které se týkají mezinárodní příslušnosti soudů ve věcech rodičovské zodpovědnosti, lze vztáhnout i na čl. 11 odst. 1 tohoto nařízení (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 9. října 2014, C, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, bod 54).
- 42 Podle téže judikatury odpovídá „obvyklé bydliště“ dítěte místu, které vykazuje určitou míru integrace dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí. Toto místo musí být vnitrostátními soudy určeno s přihlédnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem v každém jednotlivém případě (rozsudky ze dne 2. dubna 2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, body 42 a 44, a ze dne 22. prosince 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, bod 47).
- 43 Kromě fyzické přítomnosti dítěte v členském státě je třeba za tím účelem zohlednit další skutečnosti, které mohou nasvědčovat tomu, že tato přítomnost nemá pouze dočasnou či příležitostnou povahu a že pobyt dítěte vykazuje takovouto integraci v rámci sociálního a rodinného prostředí (rozsudek ze dne 2. dubna 2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, bod 38).

- 44 Mezi tyto skutečnosti patří trvání, pravidelnost, podmínky a důvody pobytu dítěte na území členského státu a jeho státní příslušnost (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 2. dubna 2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, bod 39). Příslušná hlediska se kromě toho liší v závislosti na věku daného dítěte (rozsudek ze dne 22. prosince 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, bod 53).
- 45 V situaci, kdy je dotyčným dítětem kojeneček, Soudní dvůr uvedl, že jeho prostředím je především rodinné prostředí tvořené osobou či osobami, s nimiž dítě žije, které jej skutečně opatrují a pečují o něj, a že nutně sdílí sociální a rodinné prostředí s touto osobou či osobami. Nachází-li se tedy kojeneček – tak jako ve věci v původním řízení – skutečně v péči své matky v jiném členském státě, než ve kterém má obvyklé bydliště jeho otec, je třeba přihlídnout zejména k trvání, pravidelnosti, podmínkám a důvodům pobytu matky na území prvně uvedeného členského státu a dále k jejímu zeměpisnému a rodinnému původu, jakož i k rodinným a sociálním vazbám, které matka a dítě udržují v tomtéž členském státě (viz rozsudek ze dne 22. prosince 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, body 54 až 56).
- 46 Pokud jde o záměr rodičů usadit se s dítětem v určitém členském státě, Soudní dvůr uznal, že k němu lze také přihlídnout, je-li vyjádřen pomocí určitých hmatatelných opatření, jako je koupě či nájem bytu v hostitelském členském státě (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 2. dubna 2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, bod 40).
- 47 [ve znění oprav provedených usnesením ze dne 12. června 2017] V souladu s judikaturou Soudního dvora tedy záměr rodičů v zásadě nemůže být sám o sobě rozhodující pro určení obvyklého bydliště dítěte ve smyslu nařízení č. 2201/2003, nýbrž je „indicií“, která může doplnit soubor dalších shodujících se skutečností.
- 48 Váha, jakou je třeba tomuto hledisku přiznat pro účely určení místa obvyklého bydliště dítěte, zajisté závisí na okolnostech každého jednotlivého případu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. prosince 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, body 50 a 51).
- 49 Je však třeba připomenout, že ve věci v původním řízení – jak bylo zdůrazněno v bodě 32 tohoto rozsudku – se dítě narodilo v členském státě určeném na základě společné vůle jeho rodičů a že v tomto členském státě bezprostředně před tvrzeným zadržením pobývalo s matkou v její rodině z otcovy strany po dobu pěti po sobě jdoucích měsíců a nikdy území tohoto státu neopustilo.
- 50 Pokud by za takovýchto okolností byl původně vyjádřený záměr rodičů předpokládající návrat matky s dítětem do druhého členského státu, který byl státem jejich obvyklého bydliště před narozením dítěte, použit jako převažující hledisko, přičemž by bylo fakticky nastoleno obecné a abstraktní pravidlo, že obvyklým bydlištěm kojence je nutně obvyklé bydliště jeho rodičů, došlo by tím k překročení mezí pojmu „obvyklé bydliště“ ve smyslu nařízení č. 2201/2003 a odporovalo by to struktuře, účinnosti a účelu řízení o navrácení. Konečně zájem dítěte si nežadá výklad, jaký navrhuje předkládající soud.
- 51 V tomto ohledu je třeba zaprvé připomenout, že pojem „obvyklé bydliště“ ve smyslu nařízení č. 2201/2003 odráží především skutkovou otázku. S tímto pojmem by tedy bylo stěžejí slučitelné se domnívat, že původní záměr rodičů, aby mělo dítě bydliště v určitém místě, má přednost před skutečností, že od svého narození nepřetržitě pobývá v jiném státě.
- 52 Zadruhé argument, že rodiče vykonávají právo péče společně, a matka tedy nemohla sama rozhodnout o místě bydliště dítěte, nemůže být z hlediska systematiky Haagské úmluvy z roku 1980 a čl. 11 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 rozhodující pro určení „obvyklého bydliště“ dítěte ve smyslu tohoto nařízení.
- 53 V souladu s definicí „protiprávního přemístění nebo zadržení“ uvedenou v čl. 2 bodě 11 uvedeného nařízení a v článku 3 Haagské úmluvy z roku 1980, připomenutou v bodě 36 tohoto rozsudku, se totiž otázka, zda přemístění nebo zadržení je či není protiprávní, posuzuje v závislosti na právu péče

přiznaném na základě předpisů členského státu, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště před svým přemístěním či zadržením. V rámci posuzování žádosti o navrácení se tedy určení místa obvyklého bydliště dítěte provádí před určením případně porušeného práva péče.

- 54 To, zda otec v rámci výkonu svého práva péče udělil či neudělil souhlas s tím, aby se dítě usadilo v určitém místě, proto nemůže být rozhodující skutečností pro určení „obvyklého bydliště“ tohoto dítěte ve smyslu nařízení č. 2201/2003, což se ostatně shoduje s myšlenkou, že tento pojem odráží především skutkovou otázku.
- 55 Tento výklad je mimoto potvrzen článkem 10 tohoto nařízení, který předpokládá právě situaci, kdy dítě získá nové obvyklé bydliště po protiprávním přemístění či zadržení.
- 56 Zatřetí, pokud by se v takové věci, jako je věc v původním řízení, vycházelo z toho, že původní záměr rodičů je převažujícím hlediskem pro určení obvyklého bydliště dítěte, odporovalo by to účinnosti řízení o navrácení a právní jistotě.
- 57 V tomto ohledu je třeba připomenout, že řízení o navrácení je svou povahou řízením zrychleným, neboť má za cíl zajistit – jak se uvádí v preambuli Haagské úmluvy z roku 1980 a v bodě 17 odůvodnění nařízení č. 2201/2003 – urychlené navrácení dítěte. Unijní normotvůrce tento požadavek ostatně konkretizoval v čl. 11 odst. 3 nařízení č. 2201/2003 stanovením povinnosti soudů, u kterých je podána žádost o navrácení, vydat rozhodnutí do šesti týdnů od podání žádosti s výjimkou mimořádných okolností.
- 58 Žádost o navrácení se tedy musí zakládat na skutečnostech, které jsou rychle a snadno ověřitelné, a pokud možno jednoznačné. V takové věci, jako je věc v původním řízení, přitom může být obtížné, či dokonce nemožné určit nade vší důvodnou pochybnost zejména datum, které rodiče původně zamýšleli pro návrat matky do členského státu jejich obvyklého bydliště, a zda rozhodnutí matky zůstat v členském státě, v němž se dítě narodilo, je příčinou, nebo naopak důsledkem návrhu na rozvod manželství podaného otcem u soudů prvně uvedeného státu.
- 59 Stručně řečeno, kdyby byl v takovémto kontextu použit výklad pojmu „obvyklé bydliště“ dítěte ve smyslu nařízení č. 2201/2003, podle kterého by převažujícím hlediskem byl původní záměr rodičů, co se týče místa, které „mělo být“ místem tohoto bydliště, mohlo by to vnitrostátní soudy nutit buď ke shromažďování velkého počtu důkazů a svědectví, aby byl tento záměr určen s jistotou, což by bylo stěžejí slučitelné se zrychlenou povahou řízení o navrácení, anebo k vydávání rozhodnutí bez všech relevantních skutečností, což by bylo zdrojem právní nejistoty.
- 60 Začtvrté by výklad pojmu „obvyklé bydliště“, jak jej nastínil předkládající soud, byl v takové věci, jako je věc v původním řízení, v rozporu s účelem řízení o navrácení.
- 61 Z vysvětlující zprávy k Haagské úmluvě z roku 1980 totiž vyplývá, že jedním z cílů této úmluvy, a tím pádem i článku 11 nařízení č. 2201/2003 je znovunastolení *statu quo ante*, tzn. stavu, který tu byl před protiprávním přemístěním či zadržením dítěte. Smyslem řízení o navrácení tedy je, aby bylo toto dítě opětovně umístěno do prostředí, které zná nejlépe, a aby byla takto obnovena kontinuita jeho životních podmínek a podmínek pro jeho další rozvoj.
- 62 V takové situaci, jako je situace ve věci v původním řízení, přitom v souladu s tímto cílem nemůže údajné protiprávní jednání jednoho z rodičů samo o sobě odůvodňovat, aby bylo vyhověno žádosti o navrácení a aby bylo dítě přemístěno z členského státu, ve kterém se narodilo a kde nepřetržitě oprávněně pobývá, do členského státu, který pro něj není známým prostředím.
- 63 Řízení o navrácení upravené Haagskou úmluvou z roku 1980 a nařízením č. 2201/2003 má zajisté též za cíl, aby některý z rodičů nemohl posílit svou pozici v otázce péče o dítě tím, že by se zásahem do pokojného stavu vymanil z příslušnosti soudů, které jsou v zásadě určeny – v souladu s pravidly

stanovenými zejména v tomto nařízení – k rozhodování o rodičovské zodpovědnosti k tomuto dítěti (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 23. prosince 2009, *Detiček*, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, bod 49, a ze dne 9. října 2014, *C*, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, bod 67).

- 64 V tomto ohledu je však třeba zdůraznit, že pokud jde o věc v původním řízení, nebylo doloženo nic, co by dovolovalo presumovat vůli matky obcházet pravidla příslušnosti stanovená tímto nařízením ve věcech rodičovské zodpovědnosti.
- 65 Kromě toho je třeba upřesnit, že rozhodnutí o navrácení či nenavrácení dítěte neřeší otázku péče o toto dítě. Nemožnost uspět v řízení o navrácení ve věci v původním řízení nemá v tomto smyslu vliv na možnost otce uplatnit svá práva k dítěti v řízení o meritorní úpravě rodičovské zodpovědnosti před soudy příslušnými o ní rozhodnout na základě ustanovení nařízení č. 2201/2003, v jehož průběhu bude možné provést důkladné posouzení všech okolností, včetně jednání rodičů (viz obdobně rozsudek ze dne 5. října 2010, *McB.*, C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, bod 58).
- 66 Vzhledem k tomu, že pojem „obvyklé bydliště“ ve smyslu nařízení č. 2201/2003 musí být vykládán – jak bylo uvedeno v bodě 40 tohoto rozsudku – s ohledem na zájem dítěte, je konečně třeba zdůraznit, že si tato prvořadá úvaha nežádá v projednávané věci takový výklad, jaký navrhuje předkládající soud. Konkrétně právo dítěte udržovat osobní vztahy a přímý styk s oběma rodiči, uvedené v čl. 24 odst. 3 Listiny základních práv Evropské unie, neznamena, že dítě musí odejít do členského státu, kde se nacházelo bydliště jeho rodičů před jeho narozením. Ochranu tohoto základního práva totiž bude možné zajistit v rámci meritorního řízení o právu péče o dítě, o němž je řeč v předchozím bodě, během kterého bude možné otázku péče opětovně posoudit a případně upravit právo styku.
- 67 Ostatně s kritériem blízkosti, jemuž dává unijní normotvůrce v rámci nařízení č. 2201/2003 přednost právě s cílem zajistit zohlednění zájmu dítěte, se lépe slučuje, jsou-li případná rozhodnutí týkající se dítěte přijímána soudy členského státu, v němž dítě pobývá nepřetržitě od svého narození (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 23. prosince 2009, *Detiček*, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, bod 36, a ze dne 15. července 2010, *Purrucker*, C-256/09, EU:C:2010:437, bod 91).
- 68 Soudní dvůr každopádně nemá k dispozici nic, co by mohlo naznačovat, že by za konkrétních okolností, jimiž se vyznačuje věc v původním řízení, byl dotčen zájem dítěte.
- 69 Z těchto důvodů nelze v takové věci, jako je věc v původním řízení, vykládat čl. 11 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 v tom smyslu, že bezprostředně před zadržením dítěte, na něž upozorňuje otec, mělo dítě své „obvyklé bydliště“ ve smyslu tohoto ustanovení v členském státě, v němž měli rodiče obvyklé bydliště před jeho narozením. To, že se matka odmítla vrátit s dítětem do tohoto státu, proto nemůže představovat „protiprávní přemístění nebo zadržení“ dítěte ve smyslu uvedeného ustanovení.
- 70 S ohledem na všechny předchozí úvahy je třeba na položenou otázku odpovědět tak, že čl. 11 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 musí být vykládán v tom smyslu, že v takové situaci, jako je situace ve věci v původním řízení, kdy se dítě narodilo a nepřetržitě pobývalo se svou matkou po dobu několika měsíců na základě společné vůle svých rodičů v jiném členském státě, než ve kterém měli jeho rodiče obvyklé bydliště před jeho narozením, nelze z původního záměru rodičů předpokládajícího návrat matky s dítětem do posledně uvedeného státu usuzovat na to, že tam má toto dítě své „obvyklé bydliště“ ve smyslu tohoto nařízení.

To, že se matka odmítla vrátit s dítětem do tohoto členského státu, proto v takové situaci nelze považovat za „protiprávní přemístění nebo zadržení“ dítěte ve smyslu tohoto čl. 11 odst. 1.

K nákladům řízení

- ⁷¹ Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (pátý senát) rozhodl takto:

Článek 11 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 musí být vykládán v tom smyslu, že v takové situaci, jako je situace ve věci v původním řízení, kdy se dítě narodilo a nepřetržitě pobývalo se svou matkou po dobu několika měsíců na základě společné vůle svých rodičů v jiném členském státě, než ve kterém měli jeho rodiče obvyklé bydliště před jeho narozením, nelze z původního záměru rodičů předpokládajícího návrat matky s dítětem do posledně uvedeného státu usuzovat na to, že tam má toto dítě své „obvyklé bydliště“ ve smyslu tohoto nařízení.

To, že se matka odmítla vrátit s dítětem do tohoto členského státu, proto v takové situaci nelze považovat za „protiprávní přemístění nebo zadržení“ dítěte ve smyslu tohoto čl. 11 odst. 1.

Podpisy.